

УДК 338.432:631.95

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-288-6-40

ДОВГАЛЬ О. В.

Миколаївський національний аграрний університет

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Відновлення тваринницьких галузей має важливе значення як для функціонування національного продовольчого ринку, так і для покращення позицій України на світовому ринку агропродовольчої продукції. Тому що продукція тваринного походження, на відміну від продукції рослинного походження, може реалізуватися на зовнішній ринок лише в обробленому вигляді. Тобто, вона за визначенням має порівняно вищу частку доданої вартості, а отже нею вигідніше торгувати. Насамперед, це стосується молочної продукції. Адже, якщо для експорту м'ясної продукції достатньо первинної обробки для її продажу у вигляді туш на напівтуш, то для продажу на експорт молочної продукції має відбутися повний технологічний цикл – від виробництва сільськогосподарської сировини до виробництва промислових напівфабрикатів (сухе молоко, суха сироватка, казеїн тощо) і готової до споживання продукції (пастеризоване молоко, кисломолочна продукція, продукція з незбираного молока тощо). Отже, така продукція має порівняно найвищу частку доданої вартості, а тому забезпечує отримання найкращої ціни. Відтак, припинення спаду у вітчизняному молокопродуктовому підкомплексі, збільшення обсягів виробництва продукції, що відповідає міжнародним стандартам безпечності і якості, та розширення присутності української молочної продукції на світовому ринку є важливим управлінським завданням, вирішення якого, в числі іншого, потребує глибокого наукового опрацювання.

Метою цієї статті є дослідження стану виробництва молочної продукції в Україні та визначення його місця на світовому ринку в умовах відкритості національної економіки.

У статті досліджується стан вітчизняного виробництва та переробки молока, і динаміка експорту молочної продукції. Вказується на триваючий спад випуску продукції у молочному скотарстві, який супроводжується погіршенням якості тваринницької сировини. Робиться обґрунтоване припущення, що головними причинами спаду промислового виробництва молочної продукції та скорочення частки України на відповідному світовому ринку є: скорочення виробництва сирого молока, втрата ринків збуту країн Митного союзу, проблеми із виходом на ринок ЄС через переважну невідповідність вітчизняної тваринницької продукції міжнародним стандартам безпечності та якості.

Україна скоротила свою частку на світовому ринку молочної продукції: у сегменті вершкового масла з 7,32% (1992р.) до 2,08% (2019р.), у сегменті сиру з 5,73% (2005р.) до 0,23% (2019р.), у сегменті сухого жирного молока з 1,03% (2005р.) до 0,17% (2019р.), у сегменті сухого знежиреного молока з 5,23% (1995р.) до 0,84% (2019р.), у сегменті сухої сироватки з 1,72% (2011р.) до 1,62% (2019р.). За прогнозом OECD-FAO негативна тенденція продовжиться щонайменше до 2029р.

Головними причинами скорочення частки українських виробників молочної продукції на світовому ринку стали зменшення обсягів виробництва молокосировини, втрата ринків збуту на території країн Митного союзу та проблеми із виходом на ринок ЄС через переважну невідповідність вітчизняної тваринницької продукції міжнародним стандартам безпечності та якості.

Ключові слова: молокосировина, поголів'я корів, продуктивність, молочні продукти, експорт, світовий ринок, частка, якість.

DOVGAL O.

Mykolaiv national agrarian university

UKRAINE'S PLACE ON THE WORLD MARKET DAIRY PRODUCTS

Restoration of livestock industries is important both for the functioning of the national food market and for improving Ukraine's position in the global agri-food market. Because products of animal origin, in contrast to products of plant origin, can be sold on the foreign market only in processed form. That is, it by definition has a relatively higher share of value added, and therefore it is more profitable to trade. First of all, this applies to dairy products. After all, if for export of meat products primary processing for its sale in the form of carcasses for half-carcasses is enough, then for sale for export of dairy products there should be a full technological cycle - from production of agricultural raw materials to production of industrial semi-finished products (milk powder, whey, casein). etc.) and ready-to-eat products (pasteurized milk, fermented milk products, whole milk products, etc.). Thus, such products have a relatively high share of value added, and therefore provides the best price. Therefore, stopping the decline in the domestic dairy subcomplex, increasing production that meets international safety and quality standards, and expanding the presence of Ukrainian dairy products on the world market is an important management task, the solution of which, among other things, requires in-depth scientific study.

The purpose of this article is research of the state of dairy production in Ukraine and determination of its place on the world market in the conditions of openness of the national economy.

The article examines the state of domestic milk production and processing, and the dynamics of dairy exports. The ongoing decline in dairy production is indicated, which is accompanied by a deterioration in the quality of livestock raw materials. There is a reasonable assumption that the main reasons for the decline in industrial dairy production and the reduction of Ukraine's share in the relevant world market are: reduction of raw milk production, loss of markets of the Customs Union, problems with entering the EU market due to predominant non-compliance with domestic safety standards and quality.

Ukraine reduced its share in the world dairy market: in the butter segment from 7.32% (1992) to 2.08% (2019), in the cheese segment from 5.73% (2005) to 0.23% (2019), in the segment of skimmed milk powder from 1.03% (2005) to 0.17% (2019), in the segment of skimmed milk powder from 5.23% (1995) to 0.84%, in the segment of dry whey from 1.72% (2011) to 1.62% (2019). According to the OECD-FAO forecast, the negative trend will continue at least until 2029.

The main reasons for the reduction of the share of Ukrainian dairy producers in the world market were the reduction of milk production, loss of markets in the Customs Union and problems with entering the EU market due to the predominant non-compliance of domestic livestock products with international safety and quality standards.

Key words: raw milk, cow population, productivity, dairy products, exports, world market, share, quality.

Вступ

Аграрний сектор традиційно залишається однією із найважливіших сфер національної економіки України. Наразі він забезпечує вклад у формування ВВП на рівні майже 14%, а валютні надходження від продажу на зовнішньому ринку агропродовольчої продукції в 2019р. перевищили 40% у загальній структурі виручки від українського експорту. Тому умови, фактори впливу та механізм функціонування експортної складової вітчизняного агропродовольчого виробництва є предметом незнижувального інтересу з боку наукової, управлінської та підприємницької спільноти.

Структура експорту вітчизняної агропродовольчої продукції є дзеркальним відображенням структури її внутрішнього виробництва – значне переважання продукції рослинного походження над продукцією тваринного походження. Окрім негативних екологічних та соціальних ефектів викривленої галузевої структури агропродовольчого виробництва, має місце негативний економічний ефект – суттєве зростання в структурі експорту агропродовольчої продукції обсягів сировини, яка має відносно найменшу частку доданої вартості. В результаті, переважання української продукції у найнижчому ціновому сегменті світового ринку агропродовольчої продукції обертається для України втраченими можливостями – недоотриманням національною економікою валюти для вирівнювання хронічно дефіцитного зовнішньоторговельного сальдо, аграріями – прибутку.

Зважаючи на роль молокопродуктового підкомплексу у задоволенні потреб населення країни у цінних продуктах харчування та місці незамінних молочних продуктів у харчовому раціоні людини, історичні традиції українського молочарства, роль скотарських галузей у забезпеченні сталого розвитку аграрного виробництва та сільських територій і т.д., суспільне виробництво у даному секторі національної економіки було і залишається важливим об'єктом досліджень вітчизняних науковців. Серед останніх публікацій на дану тематику звертають на себе увагу роботи Козак О. А. [1, 2], Петриченка О. А. і Россохи В. В. [3, 4], Микитюк В. М. і Чугаєвської С. В. [5], Кириленка І. Г., Івченка В.Є. і Дем'янчука В.В. [6], Воляк Л. Р. і Галіцької А. С. [7], Федулової І. [8], Мудрака Р. П., Лагодієнко В. В. і Лагодієнко Н. В. [9, 10], Патики Н. І. [11], Попко О. В. [12], Шевченко А.В. і Табачук Н.О. [13] та ін.

Проте, не зважаючи на достатньо глибоке наукове опрацювання досліджуваної тематики, рівень виробництва та споживання молочних продуктів, обсяги їх реалізації на експорт – далекі від потенційних можливостей. Більше того, у молочному скотарстві України досі триває спад, якість значного обсягу молочної сировини не відповідає міжнародним стандартам якості, за наявного дефіциту сировини молокопереробні заводи нарощують виробництво низькоякісної молоковмісної продукції, використовуючи гомогенізовані рослинні жири, збільшується імпорт молочних продуктів, натомість експорт скоротився до історичного мінімуму і т.д. Усе вказує на необхідність подальшого прикладання наукових зусиль для пошуку способів вирішення складних проблем, що перешкоджають розвитку вітчизняного ринку молочної продукції.

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження стану виробництва молочної продукції в Україні та визначення його місця на світовому ринку в умовах відкритості національної економіки.

Для досягнення визначеної мети та відповідно до логіки наукового дослідження були поставлені завдання: проаналізувати ретроспективу виробництва молочної продукції в Україні, визначити середньорічну частку України у світовому експорті молочної продукції, обґрунтувати причини реального стану виробництва молочної продукції в Україні.

Методика досліджень

Методичною та теоретичною основами дослідження є економічна теорія, наукові роботи вітчизняних вчених із економіки виробництва та переробки молока, міжнародної торгівлі молочною продукцією тощо. У процесі дослідження використовувалися такі методи: монографічний, історичний, спостереження, порівняння, рядів динаміки, середніх величин, індукції та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження

Обсяги виробництва в молочному скотарстві України стабільно скорочуються впродовж останніх 30 років (рис. 1) - зменшення випуску молочної сировини сільськогосподарськими товаровиробниками склало 2,54 рази – з 24,51 млн. т у 1990р. до 9,66 млн. т у 2019р. Головною причиною скорочення виробництва сирого молока є нестримний спад поголів'я корів (рис. 2) – з 8,53 млн. гол. у 1990р. до 1,79 млн. гол. на початок 2020р. При цьому зміна продуктивності праці в галузі хоча і демонструє зростаючий тренд, проте абсолютні показники надоїв молока на середньорічну корову залишаються низькими. Так, в 1990р. аналізований показник становив 2863 кг, а у 2019р. – 4976 кг [15].

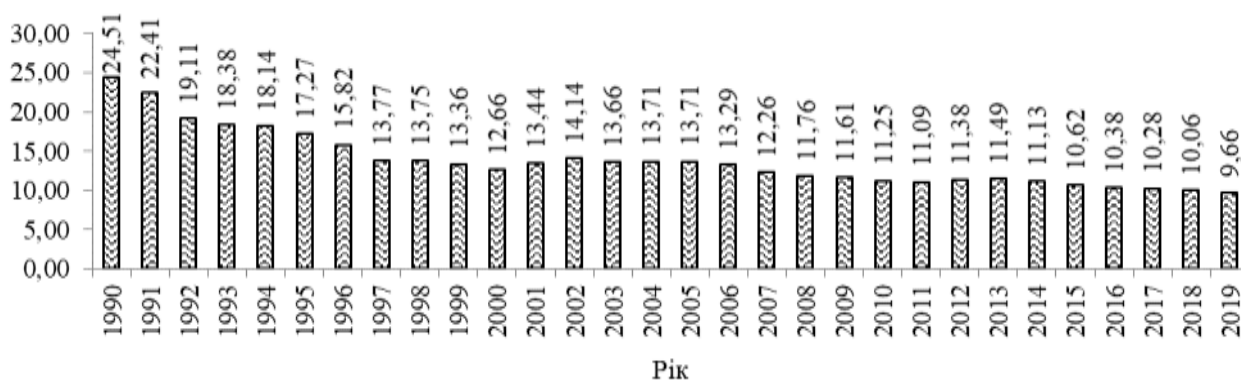

Рис. 1. Виробництво молока усіма категоріями господарств України, млн. т*

*побудовано автором за даними [14]

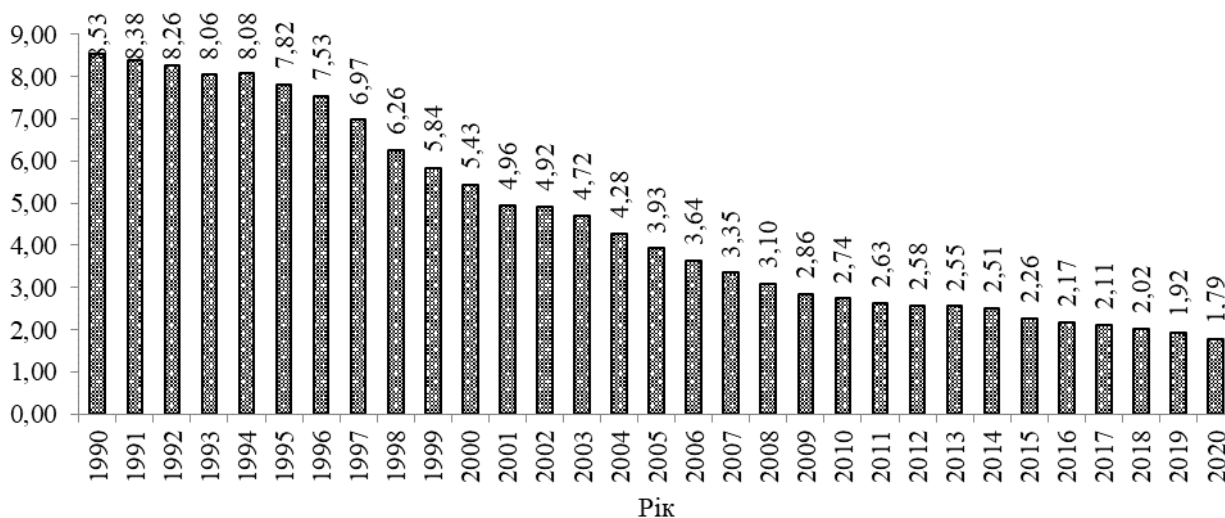

Рис. 2. Поголів'я корів в усіх категоріях господарств України, млн. голів*

*побудовано автором за даними [14]

Прямим наслідком скорочення обсягів виробництва молочної сировини стало зменшення її надходження для переробки на промислові підприємства (рис. 3).

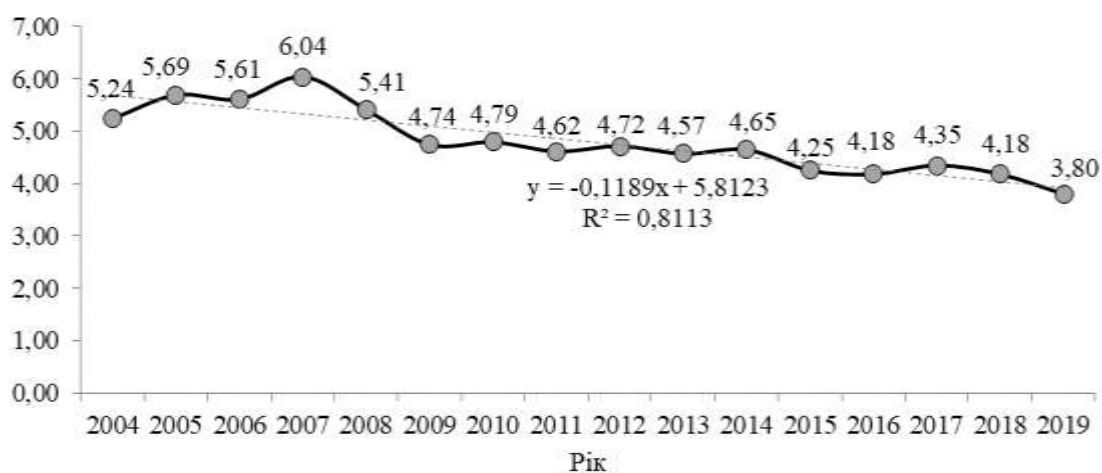

Рис. 3. Надійшло молока на промислові підприємства України, що займалися його переробкою, млн. т*

*побудовано автором за даними [15-18]

В результаті, більшість дрібних молокопереробних заводів, що обслуговували невеликі сировинні зони та виробляли обмежений асортимент молочної продукції (пастеризоване молоко у флягах, вершкове масло у брикетах, сметана, кефір тощо), збанкрутували. А для середніх та великих підприємств скорочення надходження молочної сировини обернулося вимушеним простоєм частини виробничих потужностей та зростанням витрат виробництва. Що спричинило підвищення оптово-відпускних та роздрібних цін на готову молочну продукцію.

Скорочення обсягів виробництва молочної сировини обумовило падіння промислового виробництва молочної продукції (рис. 4).

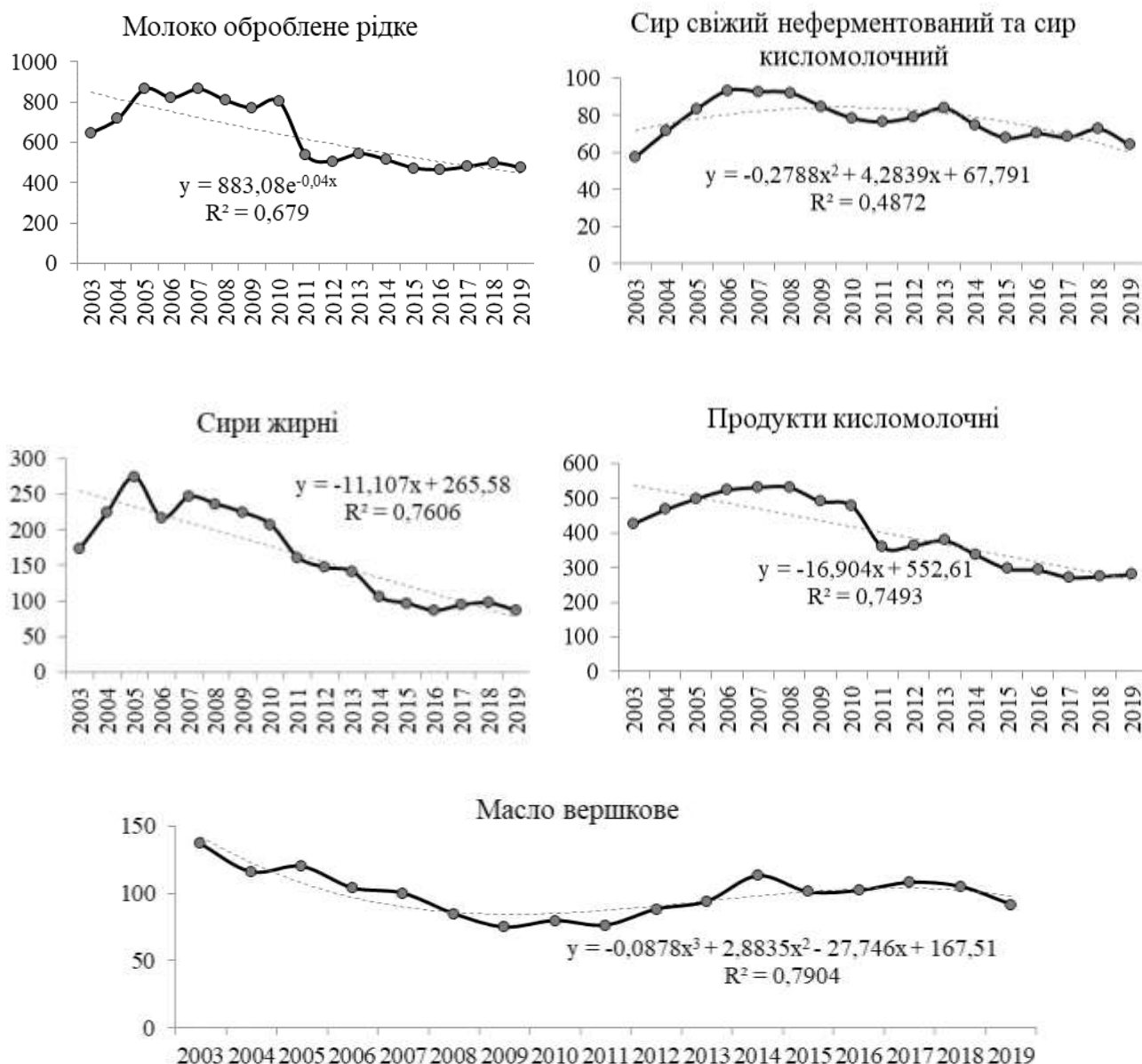

Рис. 4. Виробництво найважливіших видів молочної продукції в молокопереробних підприємствах України в 2003-2019рр., тис. тонн*

*побудовано автором за даними [19]

Дослідження показує, що скорочення пропозиції найважливіших видів продукції вітчизняними молокопереробними заводами має стійкий тренд. При цьому відмічається погіршення якості молокопродуктів. Це пов'язано із дефіцитом молочної сировини, насамперед – із дефіцитом молочного жиру. Тому відбувається його заміна рослинними жирами. Дана обставина пояснює збільшення імпорту пальмової олії, яка використовується для виготовлення рослинно-молочних спредів, молоковісної продукції тощо [20]. Очікуваним наслідком зменшення обсягів виробництва молокосировини та готової молочної продукції стало скорочення частки України у світовому молочному виробництві (рис. 5). В 1992р. аналізований показник становив 5,46%. В період з 1992 по 2019рр. він постійно знижувався, досягнувши у звітному періоді 1,19%. За прогнозом OECD-FAO негативна тенденція продовжиться щонайменше до 2029р.

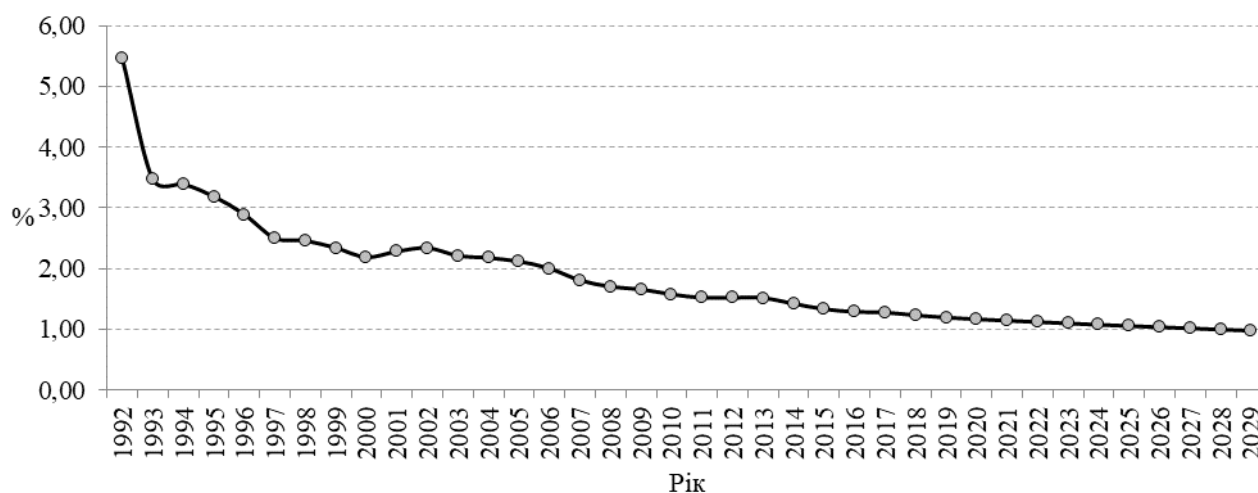

Рис. 5. Частка України у світовому виробництві молока, %* **

*побудовано автором за даними [21]; **дані для 2020-2029рр. – прогноз

Логічним продовженням цієї тенденції стало скорочення частки України у структурі світового експорту молочної продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Середньорічна частка України у світовому експорті молочної продукції, %*

Вид продукції	Період**							
	1992-1996рр.	1997-2001рр.	2002-2006рр.	2007-2011рр.	2012-2016рр.	2017-2019рр.	2020-2024рр.	2025-2029рр.
Масло	7,98	3,55	2,51	0,31	0,73	2,64	1,38	1,01
Сир	1,02	0,74	3,81	2,95	1,11	0,26	0,17	0,12
Сухе жирне молоко	0	0,20	0,77	0,56	0,07	0,16	0,19	0,24
Сухе знежирене молоко	2,95	3,51	4,30	2,32	1,22	0,93	0,87	0,78
Суша сироватка	0,00	0,00	0,42	1,14	1,35	1,60	1,51	1,38

* розраховано автором за даними [21]; **дані для 2020-2029рр. – прогноз

Не зважаючи на широкий асортимент цільномолочної продукції українських заводів, іноземні споживачі з нею не знайомі.

Найбільшого скорочення зазнав експорт українського вершкового масла – в період з 1992 по 2019рр. його частка на світовому ринку скоротилася у 3,5 рази. Прогноз авторитетних світових організацій також невтішний – показник продовжить скорочуватися.

Частка українських сирів у структурі світового експорту досягла максимуму в 2005р. – 5,73%. А особливо стрімке скорочення почалося після 2013р. Так, у 2014р. даний показник уже становив 0,66%, що було менше проти попереднього року на 1,28 п.п. В тій або іншій мірі така тенденція притаманна решті видів молочної продукції, яку Україна експортує.

Крім скорочення обсягів виробництва молокосировини, іншою причиною падіння обсягів експорту українських молочної продукції, насамперед сирів, стала втрата ринків збуту. Наприклад, на частку російського припадало майже 80% експорту українських сирів. Після початку російсько-української війни обсяги взаємної торгівлі між Україною та РФ впали майже до нульової позначки. Насамперед, це стосувалося споживчих товарів. Росія також заборонила транзит своєю територією української продукції на традиційні для вітчизняних виробників ринки Казахстану, Туркменістану, Узбекистану, Таджикистану та Киргизстану. Слід відмітити, що ще задовго до початку військової агресії, політичне керівництво РФ під надуманими приводами використовувало проти України торгівельні війни – так звані «молочні», «м'ясні» та «кондитерські». Тому зовнішньополітична криза на північно-східному напрямку поклала початок болісному, але вкрай необхідному процесу диверсифікації зовнішніх ринків збуту для українських виробників.

Наразі ринок ЄС, на жаль, не став альтернативою російському у частині експорту української молочної продукції. Серед багатьох причин цього головною є невідповідність вітчизняної молочної продукції європейським (міжнародним) стандартам безпечності та якості. У даному контексті найбільш вразливим місцем вітчизняної молокопереробної промисловості є заготівля молочної сировини. Наприклад, в 2019р. із 3800 тис. т молока, що надійшло на промислову переробку, 851,1 тис. т або 22,4% було продукцією виробленою в господарствах населення [15]. Таке молоко отримане, переважно, за допомогою ручного доїння, без належної системи фільтрації та охолодження. Його транспортування приватними заготівельниками часто відбувається за допомогою За міжнародними стандартами його не можна

використовувати для промислової переробки. Наразі експортувати свою продукцію на ринок ЄС мають право лише 277 українських підприємств харчової промисловості, із яких лише 35% виробляють продукти харчування тваринного походження.

Висновки та перспективи подальших розвідок

1) в молочному скотарстві України триває скорочення випуску молочної сировини – з 24,51 млн. т у 1990р. до 9,66 млн. т у 2019р. Головною причиною цього є нестримний спад поголів'я корів – з 8,53 млн. гол. у 1990р. до 1,79 млн. гол. на початок 2020р. Зміна продуктивності праці в галузі демонструє зростаючий тренд, проте абсолютні показники надоїв молока на середньорічну корову залишаються низькими;

2) скорочення обсягів виробництва молочної сировини обумовило падіння промислового виробництва молочної продукції. Скорочення пропозиції найважливіших видів продукції вітчизняними молокопереробними заводами має стійкий тренд. При цьому має місце погіршення якості молокопродуктів;

3) наслідком зменшення обсягів виробництва молокосировини стало скорочення частки України у світовому молочному виробництві. В 1992р. аналізований показник становив 5,46%, в 2019р. – 1,19%. За прогнозом OECD-FAO негативна тенденція продовжиться щонайменше до 2029р.;

4) Україна скоротила свою частку на світовому ринку молочної продукції: у сегменті вершкового масла з 7,32% (1992р.) до 2,08% (2019р.), у сегменті сиру з 5,73% (2005р.) до 0,23% (2019р.), у сегменті сухого жирного молока з 1,03% (2005р.) до 0,17% (2019р.), у сегменті сухого знежиреного молока з 5,23% (1995р.) до 0,84% (2019р.), у сегменті сухої сироватки з 1,72% (2011р.) до 1,62% (2019р.). За прогнозом OECD-FAO негативна тенденція продовжиться щонайменше до 2029р.;

5) головними причинами скорочення частки українських виробників молочної продукції на світовому ринку стали зменшення обсягів виробництва молокосировини, втрата ринків збуту на території країн Митного союзу та проблеми із виходом на ринок ЄС через переважну невідповідність вітчизняної тваринницької продукції міжнародним стандартам безпечності та якості.

Література

1. Козак О. А. Розвиток молочної галузі в контексті забезпечення продовольчої безпеки України. Економіка АПК, 2018, №2. С. 14-22. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201802014>
2. Козак О.А. Розвиток світового виробництва та торгівлі молочними продуктами. Економіка АПК, 2020, №2. С. 84. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202002084>
3. Петриченко О. А. Тенденції й особливості розвитку молокопродуктового підкомплексу України. Економіка АПК, 2018, №4. С. 42-50.
4. Россоха В.В., Петриченко О.А. Розвиток ринку молока та молокопродукції в Україні. Економіка АПК, 2018, №8. С. 43-54.
5. Микитюк В.М., Чугаєвська С.В. Адаптація підприємств молокопродуктового підкомплексу України до міжнародних стандартів якості та безпечності харчової продукції: нормативно-правові та статистичні аспекти. Економіка АПК, 2018, №8. С. 68-76.
6. Кириленко І.Г., Івченко В.Є., Дем'янчук В.В. Основні тенденції розвитку світового продовольчого ринку та виробництво продовольства в Україні. Економіка АПК, 2018, №9. С. 34-45. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201809034>
7. Воляк Л.Р., Галіцька А.С. Аналіз виробництва молока та молочних продуктів в Україні [Електронний ресурс]. Економіка і суспільство, 2018, випуск 19. С. 1393-1399. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-208> Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/208.pdf
8. Федулова І. Ринок молочної продукції України: можливості та загрози [Електронний ресурс]. Товари і ринки, 2018, №1. С. 15-28. Режим доступу: [http://tr.knute.edu.ua/files/2018/01\(25\)/04.pdf](http://tr.knute.edu.ua/files/2018/01(25)/04.pdf)
9. Мудрак Р. П., Лагодієнко В. В. Агроінфляція та індекс споживчих цін на продовольчі товари: порівняльний аналіз «Україна – ЄС». Економіка України, 2018, №1. С. 28-39.
10. Лагодієнко В.В., Лагодієнко Н.В. Сільськогосподарська діяльність селянських домогосподарств України: роль, стан та перспективи. Український журнал прикладної економіки, 2019, Том 4, № 2. С. 32-44. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-2-4>
11. Патица Н.І. Конкурентоспроможність та позиціонування України на світовому ринку молочної продукції. Економіка АПК, 2019, №5. С. 77-86. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201905077>
12. Попко О.В. Маркетингове дослідження світового ринку молочної продукції та місця України в ньому [Електронний ресурс]. Вісник економічної науки України, 2019, №1. С. 106-113. Режим доступу: <http://www.venu-journal.org/download/2019/16-Popko.pdf>
13. Шевченко А.В., Табачук Н.О. Сучасний стан ринку молочної продукції та забезпечення її якості в умовах євроінтеграції України [Електронний ресурс]. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2019, Серія «Економіка», випуск 27, частина 2. С. 101-107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-40> Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.ua/archive/27_2_2019ua/20.pdf
14. Тваринництво (1990-2019) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/tvar_u.html

15. Статистичний збірник «Сільське господарство України 2019». К.: Державна служба статистики України, 2020. 230с.
16. Статистичний збірник «Сільське господарство України 2008». К.: Державний комітет статистики України, 2009. 361с.
17. Статистичний збірник «Сільське господарство України 2009». К.: Державний комітет статистики України, 2010. 367с.
18. Статистичний збірник «Сільське господарство України 2014». К.: Державна служба статистики України, 2015. 279с.
19. Виробництво окремих видів промислової продукції (1990-2019) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/pr/prm_ric/prm_ric_u/vov2005_u.html
20. Ruslan Mudrak, Iryna Nyzhnyk, Volodymyr Lagodiienko, Nataliia Lagodiienko Impact of Seasonal Production on the Dynamics of Prices for Meat and Dairy Products in Ukraine. TEM Journal. Volume 8, Issue 4, Pages 1159-1168.
21. OECD-FAO Agricultural Outlook 2020-2029, by variable [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://stats.oecd.org/#>

References

1. Kozak, O.A. (2018). Milk sector development in the context of ensuring of food safety in Ukraine. The Economy of Agro-Industrial Complex, No2, 14-22. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201802014> [in Ukr.]
2. Kozak, O.A. (2020). Development of world production and trade in dairy products. The Economy of Agro-Industrial Complex, No2, 84. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202002084> [in Ukr.]
3. Petrychenko, O.A. (2018). Trends and peculiarities of development of dairy product subcomplex in Ukraine. The Economy of Agro-Industrial Complex, No4, 42-50. [in Ukr.]
4. Rossokha, V.V., Petrychenko, O.A. (2018). Development of the market of milk and dairy products in Ukraine. The Economy of Agro-Industrial Complex, No8, 43-54. [in Ukr.]
5. Mykytiuk, V.M., Chuhaievska, S.V. (2018). Adaptation of enterprises of the dairy product subcomplex of Ukraine to the international standards of quality and safety of food: normative-legal and statistical aspects. The Economy of Agro-Industrial Complex, No8, 68-76. [in Ukr.]
6. Kyrylenko, I.H., Ivchenko, V.Ye., Demianchuk, V.V. (2018). Main trends in the development of the world food market and food production in Ukraine. The Economy of Agro-Industrial Complex, No9, 34-45. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201809034> [in Ukr.]
7. Voliak, L.R., Galitska, A.S. (2018). Analysis of production of milk and milk products in Ukraine. Economy and society, Issue 19, 1393-1399. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-208> Retrieved from http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/208.pdf [in Ukr.]
8. Fedulova, I. (2018). Dairy products market in Ukraine: opportunities and threats. Goods and markets, No1, 15-28. Retrieved from [http://tr.knute.edu.ua/files/2018/01\(25\)/04.pdf](http://tr.knute.edu.ua/files/2018/01(25)/04.pdf) [in Ukr.]
9. Mudrak, R., Lagodiienko, V. (2018). Aggroinflation and consumer price index for foodstuffs: Ukraine-EU comparative analysis. Economy of Ukraine, No1, 28-39. [in Ukr.]
10. Lagodiienko, V., Lagodiienko, N. (2019). Agricultural activities of the rural households of Ukraine: role, condition and prospects. Ukrainian Journal of Applied Economics. Vol. 4, No 2, 32-44. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-2-4> [in Ukr.]
11. Patyka, N.I. (2019). Competitiveness and positioning of Ukraine on the world market of dairy products. The Economy of Agro-Industrial Complex, No5, 77-86. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201905077> [in Ukr.]
12. Popko, O.V. (2019). Marketing research of the world dairy market and Ukraine's place in it. Herald of the Economic Sciences of Ukraine, No1, 106-113. Retrieved from <http://www.venu-journal.org/download/2019/16-Popko.pdf> [in Ukr.]
13. Shevchenko, A., Tabachuk, N. (2019). The current state of the dairy market and its quality assurance in the context of Ukraine's european integration. Scientific bulletin of Uzhhorod university, Series «Economics», Issue 27, Part 2, 101-107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-40> Retrieved from http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/27_2_2019ua/20.pdf [in Ukr.]
14. State Statistics Service of Ukraine (2020). Stock – breeding (1990-2019). Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_ric/sg_u/tvar_u.html [in Ukr.]
15. Statistical yearbook «Agriculture of Ukraine 2019» (2020). Kyiv: State statistics service of Ukraine. [in Ukr.]
16. Statistical yearbook «Agriculture of Ukraine 2008» (2009). Kyiv: State statistics committee of Ukraine. [in Ukr.]
17. Statistical yearbook «Agriculture of Ukraine 2009» (2010). Kyiv: State statistics committee of Ukraine. [in Ukr.]
18. Statistical yearbook «Agriculture of Ukraine 2014» (2015). Kyiv: State statistics service of Ukraine. [in Ukr.]
19. State Statistics Service of Ukraine (2020). Output of some types industrial products (1990-2019). Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/pr/prm_ric/prm_ric_u/vov2005_u.html [in Ukr.]
20. Ruslan Mudrak, Iryna Nyzhnyk, Volodymyr Lagodiienko, Nataliia Lagodiienko Impact of Seasonal Production on the Dynamics of Prices for Meat and Dairy Products in Ukraine. TEM Journal. Volume 8, Issue 4, Pages 1159-1168 [in Eng.]
21. OECD (2020). OECD-FAO Agricultural Outlook 2020-2029, by variable. Retrieved from <https://stats.oecd.org/#> [in Eng.]

Надійшла / Paper received: 16.10.2020

Надрукована / Paper Printed : 04.01.2021